

Research Paper

Investigating the Role of Non-Governmental Organizations in Promoting and Supporting Women's Citizenship Rights in Iran

Ali hossein Mansouri: PhD student of Political Science, Lamerd Branch, Islamic Azad University, Lamerd, Iran

Ghaffar Zarei*: Assistant Professor, Department of Political Science, Lamerd Branch, Islamic Azad University, Lamerd, Iran

Ali Mohammad Haghighi: Assistant Professor, Department of Political Science, Lamerd Branch, Islamic Azad University, Lamerd, Iran

ARTICLE INFO

Received: 2024/12/19
Accepted: 2025/02/21
PP: 25-38

Use your device to scan
and read the article
online

Keywords: *Non-Governmental Organizations (NGOs), Citizenship Rights, Foresight, Scenarios.*

Abstract

Non-governmental organizations (NGOs), as one of the main pillars of society and manifestations of civil institutions, play a prominent role in supporting marginalized groups—particularly women—on the path to realizing their citizenship rights. Among the various dimensions of citizenship, the social aspect holds special importance, as it is deeply connected with the public sphere, social participation, and collective interactions. These organizations, by creating the necessary foundations for strengthening women's presence and participation in social arenas, can pave the way for effective citizenship for them. However, the path toward achieving this goal is influenced by various factors that can either facilitate or hinder the effectiveness of these organizations' activities. The aim of this study is to analyze the role of NGOs in promoting women's citizenship rights and to evaluate their performance, capacities, and challenges in improving the social, legal, and economic status of women. This applied research adopts a descriptive-analytical approach, employing both quantitative and qualitative methods. After extracting relevant indicators from previous studies, data were collected through two questionnaires and the input of 30 experts. The data were analyzed using T-tests and scenario planning with the Scenario Wizard software to map out possible and probable futures. The findings indicate that under current conditions, NGOs play a limited role in supporting women's citizenship rights, particularly in areas such as employment and improving the economic situation of women, especially female-headed households. Their activities are predominantly concentrated in cultural, counseling, and supportive domains. The scenario analysis suggests a continuation of the current situation, with the potential for further weakening of their economic roles. In the best-case scenario, these organizations could contribute to enhancing women's citizenship rights only with legal, financial, and institutional support from the government, as well as the participation of the private sector and international organizations.

Citation: Mansouri, A. H., Zarei, G., & Haghighi, A. M. (2025). **Investigating the Role of Non-Governmental Organizations in Promoting and Supporting Women's Citizenship Rights in Iran**, *Journal of Regional Planning*, 15(57), 25-38.

DOI: 10.82597/jzpm.1193938.2025

* **Corresponding author:** Ghaffar Zarei, **Email:** ghafarzarei@yahoo.com, **Tel:** +989177822518

Extended Abstract

Introduction

In recent years, with the expansion of concepts such as globalization, inclusive development, and the strengthening of civil society, the significance of citizenship rights—particularly for women—has garnered increasing attention. Women, as half of the population, play a vital role in achieving sustainable development goals; however, they continue to face challenges in accessing equal rights and opportunities. In this context, non-governmental organizations (NGOs), as influential actors within civil society, have played an essential role in raising awareness and empowering women through legal education, counseling, social support, and advocacy. Despite some progress in Iran, cultural, legal, and institutional barriers still hinder the full realization of women's citizenship rights. This study aims to examine the role of NGOs in promoting women's citizenship rights by analyzing the extent of their impact on improving women's social, legal, and economic conditions. It emphasizes the need for broader support and more in-depth research in this critical area.

Methodology

This research is applied in nature and descriptive-analytical in terms of its methodology. In the first stage, key components and indicators were extracted through text mining and reviewing previous studies on non-governmental organizations (NGOs) and women's civil rights. Then, two separate questionnaires were designed (one to assess the current status and the other to predict future scenarios of each descriptor), and the opinions of 30 experts and specialists in this field were collected. In the analysis, the role and impact of NGOs in supporting women's civil rights were measured using a one-sample T-test and statistical methods. Subsequently, using future studies methods, especially scenario writing and the Scenario Wizard software, an attempt was made to predict the future status of NGOs in supporting women's civil rights.

Results and Discussion

In this research, various indicators were examined to assess the status of non-governmental organizations (NGOs) in

supporting women's civil rights, with the most important of these including education and awareness raising, impact on women's economic status, participation and empowerment of women, effectiveness and sustainability of programs, cultural and social indicators, international cooperation, legal and legal support, impact on women's employment, access and service coverage levels, and the ability to address challenges and obstacles. The results of the one-sample t-test showed that in some indicators, such as the impact on women's economic status and employment, the performance of NGOs is below average, while in indicators like education and awareness raising and women's participation, the performance is acceptable and above average. The analysis of future scenarios using the Scenario Wizard software revealed that in most scenarios, NGOs will continue to operate in the status quo. The most likely scenarios indicate that in the near future, descriptors such as the impact on women's economic status and employment will remain ineffective, while some indicators such as access to services and NGOs' ability to address challenges will not show significant improvement.

Conclusion

This research examines the role of non-governmental organizations (NGOs) in promoting and supporting women's civil rights in Iran. Initially, key indicators were extracted through text mining and the review of similar domestic and international studies, followed by the collection of expert opinions and insights from activists in the field of NGOs using questionnaires. The analysis of the current conditions revealed that NGOs have a weak performance in promoting women's civil rights, especially in the areas of economy and employment. Their focus is primarily on cultural, advisory, legal activities, and the distribution of livelihood packages. The analysis of the future prospects of these organizations using scenario writing methods showed that in the most likely scenario, the current conditions will persist, and the economic and employment situation for women will worsen compared to the current state. Only through collaboration with the public sector and securing legal and material support will these organizations be able to reach normal cultural and social conditions.

فصلنامه علمی برنامه ریزی منطقه‌ای

دوره ۱۵، شماره ۵۷، بهار ۱۴۰۴
شاپا چاپی: ۶۷۳۵-۲۲۵۱ - شاپا الکترونیکی: ۷۰۵۱-۲۴۲۳
<https://sanad.iau.ir/journal/jzpm>

فصلنامه علمی - پژوهشی
برنامه ریزی منطقه‌ای

ردیف	عنوان مقاله	نویسنده
۱	نقش کارآمدی فرهنگ مشارکت‌های مردمی در توسعه قدرت هوشمند ملی جمهوری اسلامی ایران	علی حسین منصوری، غفار زارعی، علی محمد حقیقی
۲
۳
۴
۵
۶
۷
۸
۹
۱۰
۱۱
۱۲
۱۳
۱۴
۱۵
۱۶
۱۷
۱۸
۱۹
۲۰

مقاله پژوهشی

نقش کارآمدی فرهنگ مشارکت‌های مردمی در توسعه قدرت هوشمند ملی جمهوری اسلامی ایران

علی حسین منصوری: دانشجوی دکتری علوم سیاسی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران
غفار زارعی: استادیار گروه علوم سیاسی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران
علی محمد حقیقی: استادیار گروه علوم سیاسی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران

چکیده

سازمان‌های مردم‌نهاد به‌عنوان یکی از ارکان اصلی جامعه و تجلی نهادهای مدنی، نقش برجسته‌ای در حمایت از اقشار به حاشیه‌رانده شده، به‌ویژه زنان، در مسیر تحقق حقوق شهروندی ایفا می‌کنند. در میان ابعاد گوناگون حقوق شهروندی، بعد اجتماعی اهمیت ویژه‌ای دارد؛ چراکه ارتباطی مستقیم با فضای عمومی، مشارکت اجتماعی و تعاملات جمعی برقرار می‌کند. این سازمان‌ها با فراهم‌سازی بسترهای لازم برای تقویت حضور و مشارکت زنان در عرصه‌های اجتماعی، می‌توانند زمینه‌ساز تحقق شهروندی مؤثر برای آنان باشند. با این حال، دستیابی به این هدف تحت تأثیر عواملی است که می‌تواند روند اثربخشی فعالیت‌های این نهادها را تسهیل یا تضعیف کند. هدف این پژوهش، تحلیل نقش سازمان‌های غیردولتی در ارتقای حقوق شهروندی زنان و ارزیابی عملکرد، ظرفیت‌ها و چالش‌های آن‌ها در بهبود وضعیت اجتماعی، حقوقی و اقتصادی زنان است. این مطالعه از نوع کاربردی و با رویکرد توصیفی-تحلیلی و ترکیب روش‌های کمی و کیفی انجام شده است. پس از استخراج شاخص‌ها از منابع پیشین، داده‌ها با استفاده از دو پرسشنامه و نظر ۳۰ کارشناس گردآوری و با آزمون T و سناریونویسی در نرم‌افزار Scenario Wizard تحلیل شد تا آینده ممکن و محتمل ترسیم گردد. نتایج نشان داد سازمان‌های غیردولتی در وضعیت موجود نقشی محدود در حمایت از حقوق شهروندی زنان دارند، به‌ویژه در شاخص‌هایی چون اشتغال و بهبود وضعیت اقتصادی زنان، به‌خصوص زنان سرپرست خانوار. عملکرد این سازمان‌ها عمدتاً بر حوزه‌های فرهنگی، مشاوره‌ای و حمایتی متمرکز است. تحلیل سناریوهای آینده نیز بیانگر تداوم وضعیت کنونی و حتی احتمال تضعیف بیشتر نقش آن‌ها در حوزه اقتصادی است. در بهترین حالت، این سازمان‌ها تنها در صورت برخورداری از حمایت قانونی، مالی و نهادی دولت و مشارکت بخش خصوصی و نهادهای بین‌المللی می‌توانند به بهبود وضعیت حقوق شهروندی زنان کمک کنند.

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۲۹
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۰۳
شماره صفحات: ۲۵-۳۸

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

واژه‌های کلیدی:

سازمان‌های غیر دولتی (NGO)، حقوق شهروندی، آینده پژوهی، سناریوها.

استناد: منصوری، علی حسین؛ زارعی، غفار و حقیقی، علی محمد (۱۴۰۴). برر سی نقش سازمان‌های غیر دولتی در ترویج و حمایت از

حقوق شهروندی زنان در ایران، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۱۵(۵۷)، ۲۵-۳۸.

DOI: 10.82597/jzpm.1193938.2025

مقدمه

در سال‌های اخیر، همگام با گسترش اطلاعات، ارتباطات و برجسته شدن پدیده‌هایی چون جهانی شدن، توسعه‌ی فراگیر و استحکام جامعه‌ی مدنی، اهمیت مفهوم شهروندی و حقوق مرتبط با آن بیش از پیش نمایان شده است. تحقق و اجرای این حقوق به‌عنوان معیاری برای تفکیک جامعه‌ی مدنی از سایر ساختارهای اجتماعی مطرح می‌شود؛ چرا که اجرای مؤثر حقوق شهروندی بیانگر حضور داوطلبانه‌ی تمامی افراد جامعه، اعم از زن و مرد، در تمامی عرصه‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی است (Mirshakari et al, 2015). از سوی دیگر، جامعه‌ای توسعه‌یافته به شمار می‌رود که در آن، کلیه‌ی شهروندان فارغ از تفاوت‌هایی نظیر نژاد، رنگ، مذهب و به ویژه جنسیت، ضمن برخورداری از نظم، امنیت و آرامش، بتوانند به‌طور برابر از حقوق شهروندی بهره‌مند شوند و به صورت یکسان از فرصت‌ها، منابع و ظرفیت‌های جامعه استفاده نمایند (Jahangir, & Kaveh Pishghadam, 2019). در دهه‌های اخیر، اهمیت حقوق شهروندی زنان به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی توسعه انسانی و اجتماعی در سطح ملی و بین‌المللی مورد توجه فزاینده‌ای قرار گرفته است. زنان به‌عنوان نیمی از جمعیت جامعه، نقشی بی‌بدیل در پیشبرد اهداف توسعه‌ای ایفا می‌کنند و تضمین حقوق آنان در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی، زمینه‌ساز برقراری عدالت اجتماعی و تحکیم دموکراسی است. با این حال، دستیابی به برابری حقوق و فرصت‌ها برای زنان، همواره با چالش‌ها و موانعی ساختاری، فرهنگی و حقوقی همراه بوده است (Al-Kazi, 2011). در این میان، سازمان‌های غیردولتی (NGO) به‌عنوان یکی از بازیگران مهم جامعه مدنی، نقش مؤثری در ارتقای آگاهی‌های حقوقی، مطالبه‌گری اجتماعی، توانمندسازی زنان و حمایت از حقوق شهروندی آنان ایفا کرده‌اند.

در ایران، با وجود دستاوردهای قابل توجهی در حوزه حقوق زنان، هنوز فاصله معناداری میان قوانین رسمی و اجرای مؤثر آن‌ها وجود دارد. محدودیت‌های فرهنگی، ضعف‌های قانونی، نبود نهادهای حمایتی کافی و موانع اقتصادی، از جمله عواملی هستند که تحقق کامل حقوق شهروندی زنان را با چالش مواجه کرده‌اند. در چنین فضایی، سازمان‌های غیردولتی با رویکردهای متنوعی نظیر آموزش حقوقی، ارائه خدمات مشاوره‌ای، حمایت از قربانیان خشونت، ارتقای مشارکت اجتماعی و فعالیت‌های حمایتی و مطالبه‌گرانه، توانسته‌اند نقش مکمل و گاه جایگزینی برای نهادهای رسمی ایفا نمایند. از دهه ۱۳۷۰ به بعد، شاهد گسترش تدریجی و معنادار سازمان‌های مردم‌نهاد در بستر جامعه ایران بوده‌ایم (Mahbobishariyatpanahi et al, 2022). این روند با تلاش‌های گسترده‌ای از سوی نهادهای دولتی و غیردولتی برای حمایت، تقویت و قانون‌مندسازی فعالیت این سازمان‌ها همراه بوده است، به‌گونه‌ای که امروز نقش آن‌ها در فرآیندهای توسعه اجتماعی و فرهنگی کشور به‌مراتب پررنگ‌تر شده است. در سطح سیاست‌گذاری کلان نیز، به‌ویژه در اسناد راهبردی، بر اهمیت بهره‌مندی همه اقشار جامعه از حقوق شهروندی - به‌ویژه زنان - تأکید فراوانی شده است. در سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، تحقق حقوق شهروندی به‌عنوان یکی از محورهای بنیادین توسعه پایدار مطرح شده و به نقش مؤثر سازمان‌های مردم‌نهاد در این فرآیند اشاره شده است. ماهیت و هدف اصلی از ایجاد و تقویت این نهادهای مردمی، توانمندسازی نظام اجتماعی از طریق بسترسازی برای دستیابی به عدالت اجتماعی و بالفعل‌سازی ظرفیت‌های پنهان در میان گروه‌های مختلف جامعه، از جمله زنان، است. در همین راستا، ارتقاء مشارکت سمن‌ها به‌منظور تسهیل دسترسی زنان به حقوق اجتماعی در ابعاد مختلف، می‌تواند به‌عنوان یکی از گام‌های مؤثر در جهت تحقق حقوق شهروندی آنان در نظر گرفته شود. با این حال، بررسی مطالعات پیشین نشان می‌دهد که هنوز خلأ قابل توجهی در حوزه پژوهش‌های علمی پیرامون نقش واقعی سازمان‌های مردم‌نهاد در ارتقای دسترسی زنان به حقوق اجتماعی وجود دارد که لزوم انجام مطالعات عمیق‌تر و دقیق‌تر در این زمینه را نشان می‌دهد.

در این راستا هدف این پژوهش، بررسی نقش و میزان تأثیر سازمان‌های غیردولتی در ترویج و حمایت از حقوق شهروندی زنان و تحلیل چگونگی عملکرد این سازمان‌ها در بهبود وضعیت حقوقی، اجتماعی و اقتصادی آنان در جامعه ایران است. پژوهش حاضر تلاش می‌کند با شناسایی روش‌ها، راهکارها و برنامه‌های این سازمان‌ها، به درک دقیق‌تری از ظرفیت‌ها و چالش‌های پیش‌روی آن‌ها در زمینه‌ی ارتقای جایگاه زنان دست یابد.

پیشینه تحقیق و مبانی نظری

سازمان‌های مردم‌نهاد

سازمان‌های غیردولتی که از نام آن‌ها نیز برمی‌آید، نهادهایی مستقل از ساختار دولت و متمایز از سازمان‌های بین‌المللی دولتی هستند. تعریف دقیقی که به‌طور جامع بتواند تمام ویژگی‌های این نوع سازمان‌ها را دربر گیرد، به دلیل تنوع گسترده حوزه‌های فعالیت آن‌ها، آسان نیست. این سازمان‌ها در زمینه‌هایی چون حقوق بشر، کمک‌های بشردوستانه، مسائل زیست‌محیطی، توسعه و بسیاری دیگر فعالیت می‌کنند. از لحاظ تاریخی، نخستین نمونه‌های این سازمان‌ها بیشتر ماهیتی مذهبی داشتند و معمولاً در امور آیینی مانند خاک‌سپاری مشارکت می‌کردند. اما به‌مرور، دامنه عملکرد آن‌ها به حوزه‌های اجتماعی، حقوقی، علمی و محیط‌زیستی گسترش یافت و اکنون در سطوح مختلف محلی، ملی،

منطقه‌ای و جهانی حضور دارند. از این‌رو، در نظام‌های حقوق داخلی و بین‌المللی، تعاریف متعددی برای آن‌ها مطرح شده است (Fathollahi, 2021 & Jamshidi). برای نمونه، مؤسسه حقوق بین‌الملل - که خود نیز یک نهاد غیردولتی است - در یادداشت‌هایی در دهه‌های ۱۹۳۰ و ۱۹۵۰ تعاریفی ارائه داده که به‌گفته قاضی رانجوا، نوعی «وضعیت حداقلی» برای شناسایی این سازمان‌ها ایجاد کرده و مبنای اقدام‌های بعدی در این زمینه بوده است. بر اساس این تعاریف، انجمن‌های بین‌المللی گروه‌هایی هستند که از طریق ابتکار خصوصی و بدون هدف سودآوری تشکیل می‌شوند و فعالیت‌هایی در جهت منافع عمومی انجام می‌دهند، بی‌آنکه وابستگی به نهادهای دولتی داشته باشند. همچنین، شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد اعلام کرده که سازمان‌های غیردولتی نهادهایی هستند که تحت معاهدات بین‌المللی شکل نگرفته‌اند و حتی اگر برخی اعضای آن‌ها از مقامات دولتی انتخاب شوند، نباید استقلال عملکرد سازمان را تحت تأثیر قرار دهند. ویژگی اصلی این سازمان‌ها، غیرانتفاعی بودن آن‌هاست؛ بدین معنا که برخلاف شرکت‌های تجاری، هدفشان کسب سود مالی نیست. سه ویژگی اصلی یعنی نبود هدف سودآوری، داوطلبانه بودن فعالیت‌ها، و پیگیری منافع عمومی، از مهم‌ترین معیارها برای شناسایی این سازمان‌ها و تمایز آن‌ها از نهادهایی مانند شرکت‌های چندملیتی به‌شمار می‌رود (Ramazani Ghavamabadi, 2015).

شهروندی و حقوق شهروندی

در دانشنامه علوم اجتماعی، شهروندی به‌عنوان موقعیتی حقوقی تعریف شده که از سوی دولت به افراد اعطا می‌شود. کوپر و کوپر (۲۰۰۱) تأکید کرده‌اند که در دنیای امروز، برابری در حقوق و مسئولیت‌ها باید برای همه شهروندان بدون تبعیض اعمال گردد؛ زیرا ایجاد تمایز میان شهروندان بر پایه معیارهایی مانند محل تولد، اقامتگاه، جنسیت، باورهای فردی، نژاد یا جایگاه اجتماعی دیگر پذیرفتنی نیست. سازمان برنامه اسکان بشر وابسته به سازمان ملل متحد در سال ۲۰۱۶، تعریفی ساده و مختصر از شهروندی ارائه کرده است و بیان می‌دارد که هر فردی که در محدوده قانونی یک شهر ثبت شده و در آن اقامت دارد، شهروند آن شهر به‌شمار می‌رود. در همین زمینه، یونسکو در سال ۲۰۱۴ نگاه گسترده‌تری به این مفهوم داشته و شهروندی را پدیده‌ای چندبعدی معرفی می‌کند که مستقیماً با گسترش همبستگی‌ها و پیوندهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بین کشورها مرتبط است؛ پیوندهایی که در زمینه‌هایی چون تجارت جهانی، مهاجرت و فناوری‌های ارتباطی نقش بسزایی دارند. از این منظر، شهروندی مجموعه‌ای از حقوق و مسئولیت‌هاست که دسترسی فرد به منابع اقتصادی و اجتماعی جامعه‌اش را مشخص می‌کند (Mahbobishariyatpanahi et al, 2022).

برخی اندیشمندان بر این باورند که حقوق شهروندی به مجموعه‌ای از حقوق اطلاق می‌شود که فرد بر اساس وابستگی تابعیتی خود با یک حکومت از آن برخوردار می‌شود. این حقوق در سه حوزه اساسی طبقه‌بندی می‌گردد: حقوق مدنی که آزادی‌های فردی را تضمین می‌کند، حقوق سیاسی که مشارکت در فرآیندهای حکومتی را ممکن می‌سازد، و حقوق اجتماعی که حمایت دولت از شهروند را در جنبه‌های مختلف زندگی اجتماعی شامل می‌شود (Mohammadzadeh, 2010). نحوه شناسایی و اعمال این حقوق، به وسیله قوانین اساسی و مدنی کشورها مشخص می‌گردد (Taghizadeh, 2010). در دیدگاهی دیگر، حقوق شهروندی به‌عنوان مجموعه‌ای از حقوق قانونی تعریف می‌شود که قانون‌گذار در حوزه‌های گوناگون زندگی فردی و اجتماعی برای هر شهروند، به‌عنوان عضوی از جامعه، به رسمیت شناخته است. این حقوق در اصول متعددی از قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و قوانین عادی کشور بازتاب یافته‌اند و طبق برخی برآوردها، در قانون اساسی حدود ۱۰۰ تا ۱۵۰ مورد به حقوق فردی و عمومی مردم اختصاص یافته است (Shahroudi, 2005).

مطالعات زیادی در زمینه نقش سازمان‌های غیر دولتی در ترویج و حمایت از حقوق شهروندی زنان انجام شده است. این سازمان‌ها در کشورهای مختلف، به‌ویژه در ایران، در راستای ارتقای آگاهی حقوقی زنان، حمایت از حقوق آن‌ها در برابر تبعیض‌ها و ارتقای مشارکت اجتماعی‌شان نقش مؤثری ایفا کرده‌اند. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که سازمان‌های غیر دولتی می‌توانند با ارائه آموزش‌های حقوقی، خدمات مشاوره‌ای و ایجاد فضاهای حمایتی، زنان را در دستیابی به حقوق شهروندی‌شان یاری کنند. بررسی این مطالعات می‌تواند به درک بهتر از چالش‌ها و فرصت‌های موجود در این حوزه کمک کند.

کیلی (۲۰۱۱) تأکید می‌کند که سازمان‌های مردم‌نهاد در اثربخشی فعالیت‌های خود با موانع سازمانی مواجه‌اند. راثو و جین (۲۰۱۱) نیز نشان می‌دهند که نبود قدرت چانه‌زنی و عدم پذیرش رسمی این سازمان‌ها از سوی دولت، از جمله محدودیت‌های کلیدی آن‌هاست. ابورمدان (۲۰۱۳) در مطالعه‌ای در نوار غزه پیشنهاد می‌کند که برخورداری از منابع مالی پایدار و نیروی انسانی متخصص لازمه موفقیت این نهادهاست. در پژوهشی که توسط کوماری و همکاران (۲۰۱۸) در منطقه باگالپور ایالت بیهار انجام شد، موانع فعالیت سازمان‌های مردم‌نهاد در توانمندسازی زنان روستایی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد مشکلاتی چون تأخیر در پرداخت و کمبود بودجه، دشواری در جذب نیروی داوطلب و متخصص، و بی‌توجهی دولت، مهم‌ترین محدودیت‌های این سازمان‌ها در ایفای نقش مؤثرشان محسوب می‌شوند. پژوهش گوپتا (۲۰۲۱) با

هدف بررسی نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در توانمندسازی زنان از طریق تأمین معیشت پایدار انجام شد. یافته‌ها نشان داد آموزش، ایجاد انگیزه، اطلاع‌رسانی درباره سیاست‌های حمایتی و ارتباط با گروه‌های خودیاری، نقش مهمی در توان‌افزایی زنان برای ورود به عرصه کارآفرینی ایفا می‌کنند. او بر ضرورت بهبود سیاست‌های موجود و فراهم‌سازی فرصت‌های برابر برای مشارکت زنان در اقتصاد تأکید دارد.

لطفی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با بررسی منشور حقوق شهروندی، دریافتند که علی‌رغم تلاش دولت‌ها از دوران مشروطه برای بهبود حقوق زنان، همچنان چالش‌هایی جدی وجود دارد. برخی مفاد منشور با قوانین موجود در تضاد هستند و نبود آموزش مؤثر، فقدان ضمانت اجرایی و بی‌توجهی به خشونت علیه زنان، از موانع اصلی اجرای آن به شمار می‌روند. آن‌ها نتیجه‌گیری کردند که تحقق حقوق شهروندی زنان مستلزم درک تاریخی، فرهنگی و اجتماعی عمیق است و تحقق این حقوق تنها با تدوین قانون ممکن نیست، بلکه نیازمند نهادینه‌سازی فرهنگ شهروندی در جامعه است. مهربخش چوبری و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی به بررسی نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در ساختار سیاسی و اجتماعی ایران و کانادا با تمرکز بر حمایت از زنان بزه‌دیده پرداختند. نتایج این تحقیق نشان داد که سازمان‌های غیردولتی می‌توانند در تغییر سیاست‌ها، اصلاح قوانین و افزایش آگاهی قانون‌گذاران نقش مؤثری ایفا کنند. این سازمان‌ها با بهره‌گیری از تخصص‌های حقوقی، توانایی مشارکت در تدوین پیش‌نویس قوانین حمایتی علیه خشونت‌های مبتنی بر جنسیت را دارند. همچنین، ارائه خدمات حمایتی مانند پناهگاه، مشاوره و کمک مالی برای زنان آسیب‌دیده از دیگر اقدامات مهم این نهادهاست. پژوهش فوق بر اهمیت مشارکت فعال سازمان‌های مردم‌نهاد در فرآیندهای قانون‌گذاری و نقش آن‌ها در تضمین حقوق زنان تأکید کرده و بیان می‌دارد که علی‌رغم تلاش‌ها، خشونت علیه زنان همچنان معضل جدی است که نیازمند توجه مستمر این نهادها در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی می‌باشد.

مواد و روش تحقیق

این پژوهش از نوع کاربردی و از نظر ماهیت توصیفی تحلیلی می‌باشد. در مرحله اول با متن کاوی و بررسی مطالعات پیشین در زمینه سازمان‌های غیر دولتی و حقوق شهروندی بانوان، بهترین مولفه و شاخص‌ها استخراج شود. سپس با طراحی دو پرسشنامه مجزا (سنجش شرایط موجود و پیشبینی وضعیت‌های آینده هر توصیفگر)، نظر ۳۰ نفر از کارشناسان و متخصصان این حوزه پرسیده شد. در تجزیه و تحلیل‌ها سعی شد که وضعیت موجود نقش یا میزان تاثیر سازمان‌های غیر دولتی در حمایت از حقوق شهروندی بانوان با استفاده از روش‌های آماری و آزمون T تک نمونه‌ای سنجیده شود و در ادامه با روش‌های آینده پژوهش و به طور مشخص با روش سناریو نویسی و استفاده از نرم افزار سناریو ویزارد تلاش شد تا وضعیت آینده سازمان‌های غیر دولتی در حمایت از حقوق شهروندی بانوان تا حد ممکن پیش بینی شود. یکی از تقسیم بندی‌های روش‌های آینده پژوهی را در سال ۲۰۰۸ محمد صالح و همکارانش در دانشگاه قاهره انجام دادند. این گروه پژوهشی تأکید داشتند که آینده‌پژوهی برای اتخاذ تصمیم‌های مناسب در جهانی پیچیده، ناپایدار و پرشتاب، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. آن‌ها روش‌های آینده‌پژوهی را به سه گروه کلی تقسیم کردند: روش‌های کیفی، کمی و ترکیبی. در این طبقه‌بندی، ابزارهایی مانند نرم‌افزار "سناریو ویزارد" هم در زمره روش‌های کیفی و هم در دسته‌بندی روش‌های ترکیبی قرار داده شده‌اند (Mohamed Saleh et al., 2008: 38-46). یکی از رویکردهای نوین و جامع که پژوهشگران برای این هدف به کار می‌گیرند، بهره‌گیری از تحلیل‌های کیفی و تکنیک سناریونویسی است. این روش به آن‌ها امکان می‌دهد شرایط شاخص‌های مختلف را در آینده پیش‌بینی کرده و برای هر سناریو راهکارهای مناسبی ارائه دهند. در این پژوهش تلاش شد تا با روش‌های ترکیبی و استفاده از روش‌های کمی و آماری و همچنین استفاده از روش‌های کیفی سناریو نویسی، با طراحی پرسشنامه و استفاده از نظر کارشناسان، شرایط فعلی و آینده متغیرها بررسی شود. برای طراحی پرسشنامه، از روش ماتریس اثرات متقابل و با استفاده از نرم‌افزار سناریو ویزارد بهره گرفته شد. انتخاب این روش به دلیل توانایی آن در بازتاب پیچیدگی‌های دنیای واقعی و ارائه بینش‌های جایگزین درباره آینده، بر اساس ترتیب منطقی رویدادها، صورت گرفت. بنابراین، می‌توان سناریوها را به‌عنوان تصاویری از آینده‌های ممکن توصیف کرد (ناظمی و قدیری، ۱۳۸۵). در نهایت، با تحلیل خروجی نرم‌افزار، آینده‌های ممکن (سازگاری ضعیف)، باورپذیر (سازگاری متوسط) و محتمل (سازگاری قوی) شناسایی شدند.

بحث و یافته‌های تحقیق

مهمترین شاخص این پژوهش: ۱- آموزش و آگاهی بخشی ۲- تاثیر بر وضعیت اقتصادی بانوان ۳- مشارکت و توانمند سازی زنان ۴- کارآیی و پایداری برنامه‌های NGO ۵- شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی ۶- همکاری‌های بین المللی سازمان‌ها ۷- حمایت حقوقی و قانونی ۸- تاثیر بر اشتغال بانوان به ویژه بانوان سرپرست خانوار ۹- دسترسی و سطح پوشش خدمات ۱۰- توانایی سازمان‌های غیر دولتی در رفع چالش‌ها و موانع.

درحقیقت می‌توان از این شاخص‌ها تحت عنوان توصیف گره‌های پژوهش نیز یاد کرد. در ابتدا تلاش گردید تا وضعیت موجود سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در بخش زنان با آزمون T تک نمونه‌ای سنجیده شود و سپس با استفاده از تحلیل سناریوهای مختلف از وضعیت‌های آینده این توصیف گره‌ها، به پیش‌بینی وضعیت آینده این سازمان‌ها پرداخته شود.

الف: بررسی وضعیت موجود سازمان‌های مردم‌نهاد در توصیف گره‌های پژوهش
با توجه به داده‌های جدول ۱ که نتایج آمار توصیفی و میزان خطای استاندارد را در خصوص وضعیت موجود سازمان‌های مردم‌نهاد در توصیف گره‌های مختلف پژوهش نشان می‌دهد، می‌توان تحلیل زیر را ارائه داد: نتایج حاکی از آن است که میانگین بالاترین نمره مربوط به همکاری‌های بین‌المللی سازمان‌ها (۳,۶۶) است که نشان‌دهنده ارزیابی نسبتاً مثبت از ظرفیت یا تجربه همکاری این سازمان‌ها در سطح محدود اما مؤثر است. پس از آن، شاخص‌های اجتماعی (۳,۴۳)، مشارکت زنان (۳,۴۰) و دسترسی به خدمات (۳,۴۶) نیز در وضعیت نسبتاً مناسبی قرار دارند که بیانگر تلاش قابل قبول سازمان‌های مردم‌نهاد در زمینه‌های فرهنگی، مشارکتی و گسترش دسترسی به خدمات است. در مقابل، پایین‌ترین میانگین‌ها مربوط به مؤلفه‌های اقتصادی (۲,۰۳) و اشتغال زنان (۲,۲۳) است که نشان‌دهنده ضعف محسوس در اثرگذاری سازمان‌ها بر بهبود شرایط اقتصادی و ایجاد اشتغال برای زنان، به‌ویژه زنان سرپرست خانوار است. همچنین شاخص «چالش‌ها و موانع» با میانگین (۲,۷۰) وضعیت نسبتاً نامناسبی دارد که نشان می‌دهد سازمان‌ها همچنان در مقابله با مشکلات ساختاری و اجرایی ناتوان هستند یا دسترسی محدود دارند. به طور کلی، وضعیت موجود سازمان‌های مردم‌نهاد در بیشتر مؤلفه‌ها متوسط و قابل قبول ارزیابی شده، اما در محورهای اقتصادی، اشتغال و رفع چالش‌ها نیازمند تقویت جدی و برنامه‌ریزی راهبردی هستند. توجه به توانمندسازی اقتصادی زنان و توسعه ظرفیت‌های حمایتی می‌تواند نقش این سازمان‌ها را در توسعه پایدار و مشارکت اجتماعی زنان مؤثرتر سازد.

جدول ۱- آمار توصیفی آزمون و میزان خطای استاندارد

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
آموزش	30	3.3333	.80230	.14648
اقتصاد	30	2.0333	.61495	.11227
مشارکت	30	3.4000	.72397	.13218
کارآیی	30	3.1000	.60743	.11090
اجتماعی	30	3.4333	.72793	.13290
همکاری	30	3.6667	.54667	.09981
حقوقی	30	3.2000	.92476	.16884
اشتغال	30	2.2333	.85836	.15671
دسترسی	30	3.4667	.50742	.09264
چالشها	30	2.7000	.53498	.09767

منبع: یافته‌های تحقیق

جدول ۲- نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای

	Test Value = 3					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	میزان اختلاف در سطح اطمینان ۹۰ درصد	
					Lower	Upper
آموزش	2.276	29	.030	.33333	.0338	.6329
اقتصاد	-8.610	29	.000	-.96667	-1.1963	-.7370
مشارکت	3.026	29	.005	.40000	.1297	.6703
کارآیی	.902	29	.375	.10000	-.1268	.3268
اجتماعی	3.261	29	.003	.43333	.1615	.7051
همکاری	6.679	29	.000	.66667	.4625	.8708
حقوقی	1.185	29	.246	.20000	-.1453	.5453
اشتغال	-4.892	29	.000	-.76667	-1.0872	-.4461
دسترسی	5.037	29	.000	.46667	.2772	.6561
چالشها	-3.071	29	.005	-.30000	-.4998	-.1002

منبع: یافته‌های تحقیق

تحلیل آزمون T تک نمونه‌ای از شاخص‌های مورد بررسی که با هدف شناخت وضعیت کنونی سازمان‌های مردم‌نهاد از دیدگاه کارشناسان انجام گرفت نشان داد که سازمان‌های غیر دولتی یا مردم‌نهاد در ترویج و حمایت از حقوق شهروندی بانوان در شاخص‌های تاثیر بر وضعیت اقتصادی بانوان، تاثیر بر اشتغال بانوان به ویژه زنان سرپرست خانوار و توانایی سازمان‌های غیر دولتی در رفع موانع و چالش‌ها، پایین‌تر حد متوسط و معنادار است. این بدین معنی است که از دیدگاه اکثر متخصصان هنوز سازمان‌های غیر دولتی تاثیر گذاری مطلوب و چندانی در برطرف کردن مشکلات اقتصادی و اشتغال بانوان و همچنین برطرف کردن موانع و چالش‌ها در ایران نداشته‌اند و در این شاخص‌ها، به نسبت مشکلات اصلی بانوان که در بخش‌های اقتصادی و اشتغال است، عملکرد مناسبی نداشته‌اند. همچنین شاخص کارآیی و پایداری برنامه‌های سازمان‌های مردم‌نهاد و حمایت حقوقی و قانونی از بانوان، عملکردی در حد متوسط داشته‌اند و در این دو شاخص سطح معنی داری بیش از ۰/۰۵ می باشد. در سایر شاخص‌های مورد بررسی مانند: آموزش و آگاهی بخشی، جلب مشارکت بانوان، شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی، همکاری‌های بین‌المللی، دسترسی و سطح پوشش خدمات، از دیدگاه متخصصان سازمان‌های مردم‌نهاد در ایران عملکرد در حد قابل قبول و بالاتر از متوسط و معناداری داشته‌اند. شاخص دسترسی و سطح پوشش خدمات بالاترین امتیاز را در نتایج آزمون کسب کرده البته طبق نتایج جدول اول نظرات و بازه امتیازات در این شاخص متنوع و متفاوت‌تر از سایر شاخص‌های پژوهش نشان داده شده است.

ب: پیشبینی وضعیت آینده سازمان‌های مردم‌نهاد در توصیف گره‌های پژوهش

تجزیه و تحلیل‌های صورت گرفته با استفاده از نرم افزار Scenario Wizard در جهت پیشبینی وضعیت سازمان‌های غیر دولتی در ترویج و حمایت از حقوق شهروندی بانوان با استفاده از نظر کارشناسان وضعیت احتمالی آینده هر توصیف گر ذکر شده و از کارشناسان خواسته شد که نظر خود را با مقایسه شرایط هر توصیف گر در وضعیت‌های مختلف امتیاز دهی کنند. در شکل زیر وضعیت‌های احتمالی هر توصیف گر نشان داده شده است.

Descriptors:	variant [1]	variant [2]	variant [3]	variant [4]	variant [5]
آموزش و آگاهی بخشی	وضعیت پیشرفته	وضعیت مطلوب یا متوازن	تداوم وضعیت موجود	وضعیت نامطلوب	
تاثیر بر وضعیت اقتصادی بانوان	وضعیت ناورانه	وضعیت مطلوب	تداوم وضعیت موجود	وضعیت مقاومتی	
مشارکت و توانمند سازی زنان	حد اکثر مشارکت و توانمندی	مشارکت متوسط و قابل قبول	مشارکت مقطعی و ناپایدار	مشارکت حداقلی	
کارآیی و پایداری برنامه های سازمان	وضعیت کارایی مطلوب و پایدار	وضعیت تحولی	وضعیت مقاومتی	وضعیت ناپایدار و موقت	
شاخص های فرهنگی و اجتماعی	پیشرفته	وضعیت مطلوب	تداوم وضعیت موجود	وضعیت نامطلوب	
همکاری های بین المللی سازمان ها	همکاری قوی و موثر	تداوم همکاری در حد موجود	همکاری های محدود و موقتی	عدم همکاری	وضعیت تعارضی
حمایت حقوقی و قانونی از بانوان	حد اکثر حمایت موثر	وضعیت گذار	تداوم شرایط موجود	حمایت ضعیف و کم اثر	
تاثیر بر اشتغال بانوان به ویژه بانوان سرپرست خانوار	وضعیت مطلوب و تحولی	تداوم وضعیت موجود	وضعیت مقاومتی	ایجاد اشتغال ناچیز	
دسترسی و سطح پوشش خدمات سازمان ها	حد اکثر دسترسی و پوشش در سطح ملی	دسترسی فقط در پایتخت و نواحی شهرها	دسترسی و پوشش محدود و موقتی	عدم پوشش و دسترسی مناسب	
توانایی سازمان های غیر دولتی در رفع چالش ها و موانع	وضعیت ناورانه	حد اکثر توان در رفع موانع	وضعیت همکاری با بخش دولتی	وضعیت نامطلوب	

شکل ۱- وضعیت‌های احتمالی توصیف گره‌ها در آینده

در ادامه تحلیل سناریوهای آینده در سه سطح سازگاری (ضعیف، متوسط و سازگاری قوی) انجام گرفت. در شرایط با سازگاری ضعیف نرم افزار تعداد ۱۰ سناریو را شناسایی کرده که ویژگی‌های کلی این ۱۰ سناریو در جدول زیر نشان داده شده است. همانگونه که ملاحظه می‌گردد در سناریوهای پیشبینی شده با نرخ ناسازگاری ضعیف یا آینده‌های ممکن بیشتر توصیف‌گرها شرایط مطلوبی نخواهند داشت و در توصیف گره‌هایی مانند شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی و توانایی سازمان‌های غیر دولتی در رفع چالش‌ها و موانع در هر ۱۰ سناریو وضعیت موود تداوم خواهد داشت. فقط در توصیف‌گر مشارکت و توانمندسازی زنان در دو سناریو میزان مشارکت در حد متوسط و قابل قبول خواهد بود و در توصیف‌گر آموزش و آگاهی بخش نیز در دو سناریو شرایط مطلوب یا متوازن خواهد بود.

جدول ۳ نشان می‌دهد که سناریوهای طراحی شده در اکثر توصیف‌گرهای پژوهش در وضعیت‌های میانی یا ضعیف قرار دارند و هیچ‌یک از آن‌ها به سطح «نااورانه»، «پیشرفته» یا «حداکثر توانمندی» نرسیده‌اند. در شاخص‌هایی مانند آموزش و آگاهی بخشی، شاخص‌های فرهنگی-اجتماعی، حمایت حقوقی، توانایی سازمان‌های مردم‌نهاد و اشتغال زنان، بیشترین سناریوها در وضعیت «تداوم وضع موجود» یا «وضعیت مقاومتی» قرار دارند که نشان‌دهنده رکود و نبود تحول ساختاری است. وضعیت مشارکت زنان اغلب «مقطعی و ناپایدار» بوده و در شاخص کارآیی برنامه‌های سازمانی نیز تعادل بین وضعیت «ناپایدار» و «مقاومتی» وجود دارد. همچنین وضعیت همکاری‌های بین‌المللی عمدتاً «محدود

و موردی» یا «عدم همکاری» است. تنها شاخص نسبتاً مثبت در میان داده‌ها، میزان دسترسی به خدمات است که در ۷ سناریو، سطح آن در پایتخت و کلان‌شهرها گزارش شده، هرچند همچنان از پوشش ملی فاصله دارد. در مجموع، نتایج جدول گویای آن است که وضعیت موجود سازمان‌های مردم‌نهاد از منظر سناریوهای ترسیم‌شده، نیازمند اصلاحات بنیادین، حمایت‌های قانونی گسترده‌تر، بهبود تعاملات بین‌المللی و تمرکز بر اثربخشی اقتصادی و اشتغال‌زایی است.

جدول ۳- تعداد سناریوها در وضعیت‌های مختلف

تعداد سناریوها در وضعیت‌ها				توصیف‌گرها
وضعیت نامطلوب	تداوم وضعیت موجود	وضعیت مطلوب یا متوازن		آموزش و آگاهی بخشی
۰	۸	۲		
وضعیت مقاومتی	تداوم وضعیت موجود	وضعیت مطلوب		تأثیر بر وضعیت اقتصادی بانوان
۷	۳	۰		
مشارکت حداقلی	مشارکت مقطعی و ناپایدار	مشارکت متوسط و قابل قبول		مشارکت و توانمند سازی زنان
		۲		
ناپایدار و موقت	وضعیت مقاومتی	وضعیت تحولی		کارآیی و پایداری برنامه‌های NGO
		۰		
نامطلوب	تداوم وضعیت موجود	وضعیت مطلوب		شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی
۰	۱۰	۰		
وضعیت تعارضی	عدم همکاری	همکاری محدود موردی	تداوم همکاری در وضع موجود	همکاری قوی و موثر
		۸	۰	
حمایت ضعیف و کم اثر	تداوم شرایط موجود	وضعیت گذار		حمایت حقوقی و قانونی
		۰		
ایجاد اشتغال ناچیز	وضعیت مقاومتی	تداوم وضعیت موجود		تأثیر بر اشتغال بانوان به ویژه بانوان سرپرست خانوار
		۰		
عدم پوشش و دسترسی مناسب	دسترسی و پوشش محدود و موردی	دسترسی فقط در پایتخت و کلانشهرها		دسترسی و سطح پوشش خدمات
		۷		
وضعیت نامطلوب	همگرایی با بخش دولتی	حداکثر توان در رفع موانع		توانایی سازمان‌های غیر دولتی در رفع چالش‌ها و موانع
		۰		

منبع: یافته‌های پژوهش

شکل ۲ سناریوهای با ناسازگاری ضعیف نشان می‌دهد که اگرچه در برخی زمینه‌ها مانند آموزش و آگاه‌سازی و وضعیت اقتصادی مقاومتی زنان، روندی نسبتاً مطلوب دیده می‌شود، اما در سایر شاخص‌ها نظیر مشارکت پایدار، کارآیی و پایداری برنامه‌ها، حمایت قانونی، پوشش خدمات و همکاری‌های بین‌المللی، وضعیت همچنان در سطح موجود یا ناپایدار باقی مانده است. این امر حاکی از آن است که بسیاری از برنامه‌های توانمندسازی زنان به‌ویژه بانوان سرپرست خانوار، از جامعیت، پایداری و پوشش کافی برخوردار نیستند و در نتیجه، تحقق توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی با موانعی جدی مواجه است.

Scenario No. 1	Scenario No. 2	Scenario No. 3	Scenario No. 4	Scenario No. 5	Scenario No. 6	Scenario No. 7	Scenario No. 8	Scenario No. 9	Scenario No. 10
آموزش و آگاهی بخشی: وضعیت مطلوب یا متوازن	آموزش و آگاهی بخشی: تداوم وضعیت موجود						آموزش و آگاهی بخشی: وضعیت مطلوب یا متوازن	آموزش و آگاهی بخشی: تداوم وضعیت موجود	
تأثیر بر وضعیت اقتصادی بانوان: وضعیت مقاومتی	تأثیر بر وضعیت اقتصادی بانوان: تداوم وضعیت موجود	تأثیر بر وضعیت اقتصادی بانوان: وضعیت مقاومتی	تأثیر بر وضعیت اقتصادی بانوان: تداوم وضعیت موجود	تأثیر بر وضعیت اقتصادی بانوان: وضعیت مقاومتی			تأثیر بر وضعیت اقتصادی بانوان: تداوم وضعیت موجود	تأثیر بر وضعیت اقتصادی بانوان: وضعیت مقاومتی	
مشارکت و توانمند سازی زنان: مشارکت مقطعی و ناپایدار				مشارکت و توانمند سازی زنان: مشارکت متوسط و قابل قبول		مشارکت و توانمند سازی زنان: مشارکت مقطعی و ناپایدار			
کارآیی و پایداری برنامه های سازمان: وضعیت ناپایدار و موقت	کارآیی و پایداری برنامه های سازمان: وضعیت مقاومتی	کارآیی و پایداری برنامه های سازمان: وضعیت ناپایدار و موقت		کارآیی و پایداری برنامه های سازمان: وضعیت مقاومتی	کارآیی و پایداری برنامه های سازمان: وضعیت ناپایدار و موقت		کارآیی و پایداری برنامه های سازمان: وضعیت مقاومتی		
شاخص های فرهنگی و اجتماعی: تداوم وضعیت موجود									
همکاری های بین المللی سازمان ها: همکاری های محدود و موردی					همکاری های بین المللی سازمان ها: عدم همکاری		همکاری های بین المللی سازمان ها: همکاری های محدود و موردی		
حمایت حقوقی و قانونی از بانوان: تداوم شرایط موجود									
تأثیر بر اشتغال بانوان به ویژه بانوان سرپرست خانوار: وضعیت مقاومتی	تأثیر بر اشتغال بانوان به ویژه بانوان سرپرست خانوار: ایجاد اشتغال ناچیز					تأثیر بر اشتغال بانوان به ویژه بانوان سرپرست خانوار: وضعیت مقاومتی	تأثیر بر اشتغال بانوان به ویژه بانوان سرپرست خانوار: ایجاد اشتغال ناچیز		
دسترسی و سطح پوشش خدمات سازمان ها: دسترسی فقط در پایتخت و کلانشهرها							دسترسی و سطح پوشش خدمات سازمان ها: دسترسی و پوشش محدود و موردی		
توانایی سازمان های غیر دولتی در رفع چالش ها و موانع: وضعیت همکاری با بخش دولتی									

شکل ۲- تابلو سناریوهای با ناسازگاری ضعیف، منبع: یافته‌های تحقیق

در شکل‌های زیر که حاصل تحلیل و خروجی نرم افزار Scenario Wizard می‌باشد وضعیت توصیفگرها با نرخ ناسازگاری متوسط محاسبه و نمایش داده شده است. همانگونه که ملاحظه می‌گردد تعداد سه سناریو آینده‌های باور پذیر شناسایی شد که احتمال وقوع آن‌ها بیشتر از سناریوهای با نرخ ناسازگاری ضعیف می‌باشد. تحلیل این سناریوهای را می‌توان به این شکل انجام داد که در آینده سازمان‌های غیر دولتی در جهت ترویج و حمایت از حقوق شهروندی بانوان سه سناریو را می‌توان متصور بود:

سناریوی ۱: در این سناریو توصیفگر آموزش و آگاهی بخشی در شرایط تداوم وضعیت موجود، تاثیر بر وصیت اقتصادی بانوان در وضعیت تداوم وضعیت موجود، مشارکت و توانمندسازی زنان در وضعیت مشارکت مقطعی و ناپایدار، توصیفگر کارآیی و پایداری برنامه‌های سازمان در وضعیت مقاومتی، شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی در وضعیت تداوم وضع موجود، همکاری‌های بین المللی سازمان‌ها در وضعیت همکاری محدود و موردی، حمایت حقوقی و قانونی از بانوان در وضعیت تداوم شرایط موجود، تاثیر بر اشتغال بانوان به ویژه بانوان سرپرست خانوار در وضعیت ایجاد اشتغال ناچیز، دسترسی و سطح پوشش خدمات سازمان در وضعیت دسترسی فقط در پایتخت و کلانشهرها، توانایی سازمان‌های غیر دولتی در رفع چالش‌ها و موانع در وضعیت همگرایی با بخش دولتی است.

سناریو ۲: در این سناریو اکثر شاخص‌ها در وضعیت تداوم شرایط موجود قرار داشته و فقط در شاخص تاثیر بر وضعیت اقتصادی بانوان در وضعیت مقاومتی یا نامطلوب تری نسبت به سناریو اول است.

سناریو ۳: در این سناریو نیز اکثر توصیفگرها در شرایط تداوم وضعیت موجود می‌باشد و فقط در توصیفگر دسترسی و سطح پوشش خدمات در وضعیت دسترسی و پوشش محدود و موردی با دو سناریوی دیگر تفاوت دارد.

Evaluation protocol	
Scenario No. 1	
Consistency value : -5	
Incons. descript. : 1	
Total impact score: 196	
تداوم وضعیت موجود :	آموزش و آگاهی بخشی
تداوم وضعیت موجود :	تاثیر بر وضعیت اقتصادی بانوان
مشارکت مقطعی و ناپایدار :	مشارکت و توانمند سازی زنان
وضعیت مقاومتی :	کارآیی و پایداری برنامه های سازمان
تداوم وضعیت موجود :	شاخص های فرهنگی و اجتماعی
همکاری های محدود و موردی :	همکاری های بین المللی سازمان ها
تداوم شرایط موجود :	حمایت حقوقی و قانونی از بانوان
تداوم شرایط موجود :	تاثیر بر اشتغال بانوان به ویژه بانوان سرپرست خانوار: ایجاد اشتغال ناچیز
تداوم شرایط موجود :	دسترسی و سطح پوشش خدمات سازمان ها
تداوم شرایط موجود :	توانایی سازمان های غیر دولتی در رفع چالش ها و موانع: وضعیت همگرایی با بخش دولتی
Scenario No. 2	
Consistency value : -5	
Incons. descript. : 2	
Total impact score: 186	
تداوم وضعیت موجود :	آموزش و آگاهی بخشی
وضعیت مقاومتی :	تاثیر بر وضعیت اقتصادی بانوان
مشارکت مقطعی و ناپایدار :	مشارکت و توانمند سازی زنان
وضعیت مقاومتی :	کارآیی و پایداری برنامه های سازمان
تداوم وضعیت موجود :	شاخص های فرهنگی و اجتماعی
همکاری های محدود و موردی :	همکاری های بین المللی سازمان ها
تداوم شرایط موجود :	حمایت حقوقی و قانونی از بانوان
تداوم شرایط موجود :	تاثیر بر اشتغال بانوان به ویژه بانوان سرپرست خانوار: ایجاد اشتغال ناچیز
تداوم شرایط موجود :	دسترسی و سطح پوشش خدمات سازمان ها
تداوم شرایط موجود :	توانایی سازمان های غیر دولتی در رفع چالش ها و موانع: وضعیت همگرایی با بخش دولتی
Scenario No. 3	
Consistency value : 5	
Incons. descript. : 0	
Total impact score: 212	
تداوم وضعیت موجود :	آموزش و آگاهی بخشی
تداوم وضعیت موجود :	تاثیر بر وضعیت اقتصادی بانوان
مشارکت مقطعی و ناپایدار :	مشارکت و توانمند سازی زنان
وضعیت مقاومتی :	کارآیی و پایداری برنامه های سازمان
تداوم وضعیت موجود :	شاخص های فرهنگی و اجتماعی
همکاری های محدود و موردی :	همکاری های بین المللی سازمان ها
تداوم شرایط موجود :	حمایت حقوقی و قانونی از بانوان
تداوم شرایط موجود :	تاثیر بر اشتغال بانوان به ویژه بانوان سرپرست خانوار: ایجاد اشتغال ناچیز
تداوم شرایط موجود :	دسترسی و سطح پوشش خدمات سازمان ها
تداوم شرایط موجود :	توانایی سازمان های غیر دولتی در رفع چالش ها و موانع: وضعیت همگرایی با بخش دولتی

شکل ۳- وضعیت توصیفگرها و سناریوهای با نرخ ناسازگاری متوسط منبع: یافته‌های پژوهش

Scenario No. 1	Scenario No. 2	Scenario No. 3
آموزش و آگاهی بخشی: تداوم وضعیت موجود		
تاثیر بر وضعیت اقتصادی بانوان: تداوم وضعیت موجود	تاثیر بر وضعیت اقتصادی بانوان: وضعیت مقاومتی	تاثیر بر وضعیت اقتصادی بانوان: تداوم وضعیت موجود
مشارکت و توانمند سازی زنان: مشارکت مقطعی و ناپایدار		
کارآیی و پایداری برنامه های سازمان: وضعیت مقاومتی		
شاخص های فرهنگی و اجتماعی: تداوم وضعیت موجود		
همکاری های بین المللی سازمان ها: همکاری های محدود و موردی		
حمایت حقوقی و قانونی از بانوان: تداوم شرایط موجود		
تاثیر بر اشتغال بانوان به ویژه بانوان سرپرست خانوار: ایجاد اشتغال ناچیز		
دسترسی و سطح پوشش خدمات سازمان ها: دسترسی فقط در پایتخت و کلانشهرها	دسترسی و سطح پوشش خدمات سازمان ها: دسترسی و پوشش محدود و موردی	
توانایی سازمان های غیر دولتی در رفع چالش ها و موانع: وضعیت همکاری با بخش دولتی		

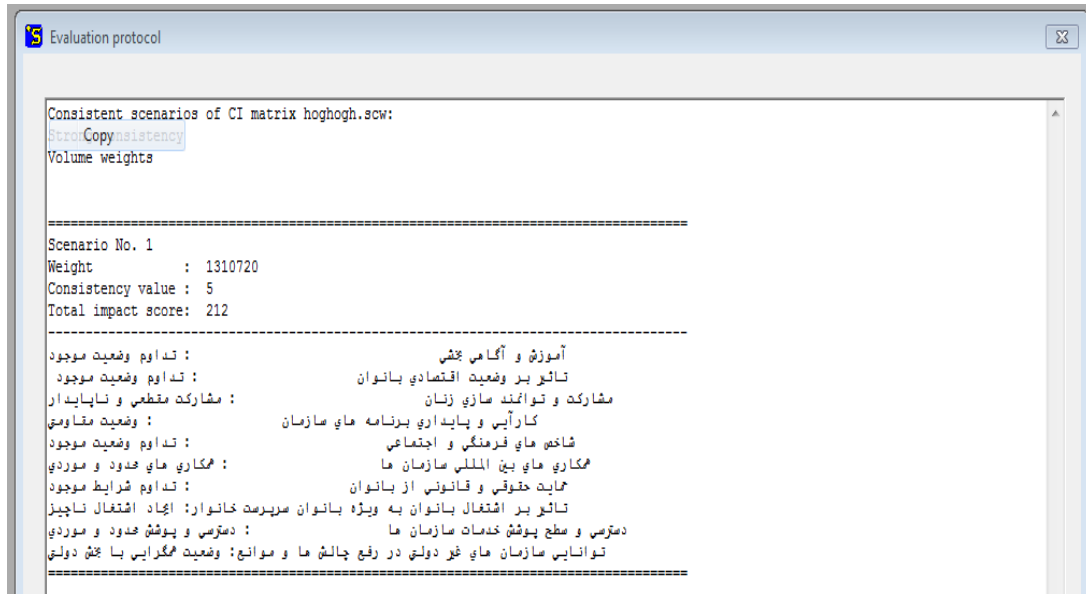
شکل ۴- تابلو سناریوهای با ناسازگاری متوسط، منبع: یافته‌های تحقیق

سناریوی اول: این سناریو شامل مفروضات با پشتوانه ضعیف است. به همین دلیل باید ساخت سناریو را ناسازگار درونی توصیف کرد. با این حال، تنها یک توصیفگر (دسترسی و سطح پوشش خدمات سازمان ها) ناسازگار است. به شرطی که فرض ناسازگار (دسترسی فقط در پایتخت و کلانشهرها) توسط یک نفوذ خارجی اضافی پشتیبانی شود، سناریو ممکن است ثبات کافی به دست آورد.

سناریوی دوم: این سناریو شامل مفروضات با پشتوانه ضعیف است. به همین دلیل باید ساخت سناریو را ناسازگار درونی توصیف کرد. سناریوی سوم: عناصر سناریوی گزارش شده مجموعه کاملی از مفروضات پشتیبان متقابل را تشکیل می دهند. بنابراین، سناریو را می توان از نظر درونی سازگار ارزیابی کرد.

در نهایت محتمل ترین سناریو با سازگاری بسیار قوی توسط نرم افزار کشف و ارائه شد. همانگونه که در شکل زیر و تابلوی سناریوی ملاحظه می گردد و می توان گفت این سناریو کاملاً سازگار است یعنی عناصر سناریو مجموعه ای از عناصر پشتیبان متقابل را ارائه می دهد که کمترین تعارض یا اختلاف ممکن بیت توصیفگرها در وضعیت های مختلف مورد بررسی را دارد.

امتیاز کل تاثیر سناریو ۲۱۲ و محتمل ترین سناریو آینده از دیدگاه متخصصان است. طبق نتایج به دست آمده در محتمل ترین سناریو توصیفگر آگاهی و اثر بخشی در شرایط: تدام وضع موجود، توصیفگر تاثیر بر وضعیت اقتصادی بانوان در شرایط: تداوم وضع موجود، مشارکت و توانمندی سازی زنان در شرایط: تداوم وضع موجود، کارآیی و پایداری برنامه های سازمان در شرایط: وضعیت مقاومتی، شاخص های فرهنگی و اجتماعی در شرایط: تداوم وضعیت موجود، همکاری های بین المللی در شرایط: همکاری محدود و موردی، حمایت حقوقی و قانونی از بانوان در شرایط: تداوم وضع موجود، تاثیر بر اشتغال بانوان به ویژه بانوان سرپرست خانوار در شرایط: ایجاد اشتغال ناچیز، دسترسی و سطح پوشش خدمات سازمان ها در شرایط: دسترسی و پوشش محدود و موردی، توانایی سازمان های غیر دولتی در رفع چالش ها و موانع در شرایط: همکاری با بخش دولتی خواهد بود.

شکل ۵- وضعیت توصیفگرها و سناریوهای با سازگاری بسیار قوی

Scenario No. 1
آموزش و آگاهی بخشی: تداوم وضعیت موجود
تاثیر بر وضعیت اقتصادی بانوان: تداوم وضعیت موجود
مشارکت و توانمند سازی زنان: مشارکت مقطعی و ناپایدار
کارآیی و پایداری برنامه های سازمان: وضعیت مقاومتی
شاخص های فرهنگی و اجتماعی: تداوم وضعیت موجود
همکاری های بین المللی سازمان ها: همکاری های محدود و موردی
حمایت حقوقی و قانونی از بانوان: تداوم شرایط موجود
تاثیر بر اشتغال بانوان به ویژه بانوان سرپرست خانوار: ایجاد اشتغال ناچیز
دسترسی و سطح پوشش خدمات سازمان ها: دسترسی و پوشش محدود و موردی
توانایی سازمان های غیر دولتی در رفع چالش ها و موانع: وضعیت همکاری با بخش دولتی

شکل ۶- تابلو سناریوهای با ناسازگاری متوسط، منبع: یافته‌های تحقیق

در جدول زیر نرخ سازگاری توصیفگرها در وضعیت‌های یا فرض‌های احتمالی تحقیق آورده شده و همانگونه که ملاحظه می‌گردد بیشترین سازگاری را توصیفگرهای توانایی سازمان‌ها غیر دولتی در رفع چالش‌ها و موانع با نرخ ۱۰ و توصیفگر مشارکت و توانمندسازی زنان با نرخ

۹ داشته و کمترین سازگاری را توصیف‌گرهای تاثیر بر وضعیت اقتصادی بانوان با نرخ ۶ و دسترسی و سطح پوشش خدمات سازمان‌ها با نرخ ۵ دارند. این موضوع نشان دهنده سازگاری مناسب و بالای اکثر توصیف‌گرها در محتمل‌ترین سناریو می‌باشد.

جدول ۴- نرخ سازگاری توصیف‌گرها در وضعیت‌های احتمالی (فرض) آینده

نرخ سازگاری	فرض (وضعیت)	توصیف‌گر
10	وضعیت همگرایی با بخش دولتی	توانایی سازمان‌های غیر دولتی در رفع چالش‌ها و موانع
9	مشارکت مقطعی و ناپایدار	مشارکت و توانمندسازی زنان
9	همکاری‌های محدود و موردی	همکاری‌های بین‌المللی سازمان‌ها
9	ایجاد اشتغال ناچیز	تاثیر بر اشتغال بانوان به ویژه بانوان سرپرست خانوار
8	تداوم وضعیت موجود	آموزش و آگاهی بخشی
8	تداوم وضعیت موجود	شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی
8	تداوم شرایط موجود	حمایت حقوقی و قانونی از بانوان
7	وضعیت مقاومتی	کارایی و پایداری برنامه‌های سازمان
6	تداوم وضعیت موجود	تاثیر بر وضعیت اقتصادی بانوان
5	دسترسی و پوشش محدود و موردی	دسترسی و سطح پوشش خدمات سازمان‌ها

منبع: یافته‌های تحقیق

در مجموع عناصر سناریوی گزارش شده مجموعه کاملی از مفروضات پشتیبان متقابل را تشکیل می‌دهند. بنابراین، سناریو را می‌توان از نظر درونی سازگار دانست. بنابر این می‌توان گفت محتمل‌ترین سناریو حکایت از عدم تغییر چندان شرایط و حتی نامناسب‌تر شدن شرایط برخی از شاخص‌ها در آینده دارد.

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

با توجه به هدف این پژوهش که بررسی نقش سازمان‌های غیر دولتی در ترویج و حمایت از حقوق شهروندی بانوان در ایران و تحلیل وضعیت موجود عملکرد این سازمان‌ها و پیش‌بینی شرایط آن‌ها در آینده بود، در ابتدا با متن کاوی و بررسی پژوهش‌های مشابه داخلی و خارجی، اقدام به استخراج مهم‌ترین شاخص‌ها و یا توصیف‌گرهایی که باید مورد بررسی قرار گیرند شد. سپس با طراحی پرسشنامه نظر کارشناسان و متخصصان و فعالین در حوزه سازمان‌های مردم‌نهاد پرسیده شد. تحلیل شرایط موجود با استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای و نرم افزار SPSS انجام گرفت که نتایج آن بیانگر عملکرد ضعیف سازمان‌های غیر دولتی یا مردم‌نهاد در ترویج و حمایت از حقوق شهروندی بانوان در شاخص‌های تاثیر بر وضعیت اقتصادی بانوان، تاثیر بر اشتغال بانوان به ویژه زنان سرپرست خانوار و توانایی سازمان‌های غیر دولتی در رفع موانع و چالش‌ها است. بهترین شرایط را نیز شاخص دسترسی بانوان به خدمات و امکانات سازمان‌های مردم‌نهاد در شرایط کنونی دارد. می‌توان گفت سازمان‌های مردم‌نهاد غیر دولتی از دیدگاه کارشناسان تاثیر چندانی بر مرتفع کردن مشکلات اقتصادی و اشتغال بانوان ندارند و بیشتر عملکرد آن‌ها معطوف به فعالیت‌های فرهنگی و پاره‌ای خدمات مشاوره‌ای و حقوقی و نهایتاً توزیع بسته‌های معیشتی در میان زنان سرپرست خانوار است.

تحلیل شرایط آینده سازمان‌های غیر دولتی در ترویج و حمایت از حقوق شهروندی بانوان در ایران با استفاده از روش سناریو نویسی و نرم افزار سناریو ویزارد، نشان داد که در محتمل‌ترین سناریو که سازگاری قوی بین اجزای آن باشد، اکثر توصیف‌گرها و متغیرهای مورد بررسی در شرایط تدام وضعیت موجود خواهند بود و با توجه به شرایط موجود و قوانین و میزان فعالیت‌های اقتصادی این سازمان‌ها ادامه یافتن شرایط موجود دور از ذهن نیست. حتی در توصیف‌گرهای اقتصادی و بخصوص توصیف‌گر "تاثیر بر اشتغال بانوان به ویژه بانوان سرپرست خانوار"،

شرایط بدتر از وضعیت موجود و ایجاد اشتغال یا تاثیر اقتصادی این سازمان‌های غیر دولتی در حمایت از حقوق اقتصادی شهروندی بانوان ناچیز خواهد بود. شاید بتوان گفت در بهترین وضعیت، سازمان‌های غیر دولتی فقط با همگرایی با بخش دولتی و جلب حمایت‌های حقوقی، قانونی و مادی و بین المللی، دسترسی و سطح پوشش خدمات و فعالیت فرهنگی اجتماعی شرایط نرمالی خواهند داشت.

نتایج پژوهش بسیار نزدیک به مطالعات اجتماعی بانوان و فعالیت‌های سازمان‌های غیر دولتی در سایر کشورها مانند مطالعه (Gupta, 2021, Kumari, 2018) است. علاوه بر این وجه تمایز این تحقیق با سایر مطالعات مشابه در استفاده ترکیبی از روش‌های آماری برای سنجش شرایط موجود و استفاده از روش‌های آینده پژوهی با نرم افزار سناریو ویزارد می‌باشد که به نوعی تکمیل کننده یکدیگر هستند.

بنابراین توجه ویژه به نقش سازمان‌های غیر دولتی و تاثیر آن‌ها در ترویج و حمایت از حقوق شهروندی بانوان با شرایط کنونی آینده مطلوبی نخواهد داشت و اثر گذاری آن‌ها در جهت حفظ حقوق شهروندی بانوان در حد موجود و حتی کمتر و کمرنگ‌تر خواهد بود. این موضوع لزوم توجه بیشتر به این سازمان‌ها از سوی دولت و بخصوص قانون گذاران را نشان می‌دهد تا با تسهیل شرایط و اصلاح قوانین زمینه فعالیت بیشتر و موثر تر این سازمان‌ها را بخصوص در زمینه‌های اقتصادی و ایجاد اشتغال برای بانوان در جهت حفظ حقوق شهروندی و کرامت انسانی آن‌ها گام‌های موثری بردارند. این مهم با همکاری بیشتر بخش دولتی با این سازمان، جلب مشارکت خیرین و بخش خصوصی، جذب کمک و سرمایه از صنایع و معادن و کارخانه‌های بزرگ از طریق بخش مسئولیت اجتماعی این سازمان‌ها و بخصوص مشارکت و همکاری سازمان‌های بین المللی فراهم خواهد شد.

References

- Abu Ramadan, J. L. (2013). Assessing the evaluation of women projects implemented by NGOs in Gaza Strip: Projects coordinators perspective (Master's thesis, Islamic University-Gaza, Faculty of Commerce, Business Administration Department).
- Al-Kazi, L. (2011). Women and non-governmental organizations in Kuwait: a platform for human resource development and social change. *Human Resource Development International*, 14(2), 167-181. <https://doi.org/10.1080/13678868.2011.558313>
- Fathollahi, S. S., & Jamshidi, N. (2021). Participation of non-governmental organizations with the police in ensuring citizens' rights (Case study: Alborz Province). *Police Criminology Studies*, 2(4), 67-91. [In Persian]
- Gupta, M. (2021). Role of NGOs in women empowerment: Case studies from Uttarakhand, India. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*, 15(1), 26-41. <https://doi.org/10.1108/JEC-04-2020-0066>
- Jahangir, Z., & Kaveh Pishghadam, M. K. (2019). Comparative Study of the Status of Women's Citizenship Rights in the Constitution and the Charter on Citizens' Rights of the Islamic Republic of Iran. *Quarterly Journal of Woman and Society*, 10(38), 119-148. [In Persian]
- Kumari, R., Rai, C. R., & Kumari, A. (2018). Constraints faced by NGOs in empowering rural women. *International Journal of Current Microbiology and Applied Sciences*, 7(5), 2482-2487. <https://doi.org/10.20546/ijcmas.2018.705.285>
- Lotfi, T., Ebrahimian, H., & Ranjbar, M. (2020). Charter of citizenship rights and challenges of women's rights in Iran. *Bioethics Journal (Akhlaq-i Zisti)*, 10(1), 105-117. [In Persian]. <https://doi.org/10.22037/bioeth.v10i1.31023>
- Mahbobishariyatpanahi, N., Eftekhari, A., & Falahati, L. (2022). Studying the relationship of factors affecting the participation of non-governmental organizations (NGOs) in women's access to citizenship in Iran. *Intercultural Studies Quarterly*, 16(49), 61-88. [In Persian]. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.17358663.1400.16.49.3.7>
- Mehrbakhshchobari, K., Ramezani, A., moazami, S. and Farahbakhsh, M. (2023). Investigating the role of non-governmental organizations in the political and social environment of Iran and Canada regarding the support of victimized women. *Political Sociology of Iran*, 5(12), 1162-1192. [doi: 10.30510/psi.2022.349938.3677](https://doi.org/10.30510/psi.2022.349938.3677). [In Persian].
- Mirshakari, A., Farahani, J., & Mokhtari, M. (2015). Description of women's citizenship rights in the Constitution. In *Proceedings of the National Conference on Explaining Citizenship Rights (Vol. 1)*. Urmia: Academic Center for Education, Culture and Research. [In Persian].
- Mohammadzadeh, N. (2017). Women and citizenship rights. *Human Rights Research Quarterly*, 3(10), 73-108. [In Persian]
- Nazemi, A., & Ghadiri, R. (2006). *Foresight: From concept to implementation*. Tehran: Center for Modern Industries Press. [In Persian]
- Ramazani Ghavamabadi, M. H. (2015). Comparative study of the legal status of NGOs in Iran and France: from the establishment to work. *Comparative Law Review*, 6(2), 541-567. [doi: 10.22059/jcl.2015.55775](https://doi.org/10.22059/jcl.2015.55775)
- Rao, S. M., & Jain, G. K. (2011). Role of non-governmental organizations in India. *International Journal of Transformations in Business Management*, 1(4).

- Saleh, M., Agami, N., Omran, A., & El-Shishiny, H. (2008, March). A survey on futures studies methods. In The 6th International Conference on Informatics and Systems, INFOS, IEEE.
- Shahroudi, M. (2005). Part of Ayatollah Shahroudi's speech at the National Conference of Judges of Iran and Europe. Tehran: University of Tehran Press. [In Persian]
- Taghizadeh, A. (2010). Explaining the position of citizenship rights in maintaining and promoting urban health. Proceedings of the First National Conference on Urban Health, May 4-5. [In Persian]